

MÁTYÁS ZOLTÁN

AZ URBANIZÁLÓDÁS KÉRDÉSE SZENTEGYHÁZÁN

Demeter Csanád: *Így lettünk Város. „Valhica” várossá válása (1968–1989),* Státus Kiadó, Csíkszereda, 2012, 172 oldal

Egy kisváros életében mindig nagy jelentőséggel bír, amikor egy, a helység történetét tárgyaló kötet jelenik meg, de külön büszkeséget jelenthet, ha a kötetet létrehozó szerző a város szülöttje. Ez történt 2012 őszén, Szentegyházán, amikor Demeter Csanádnak a város közelmúltját feldolgozó szakdolgozatát kibővült formában a Státus Kiadó papírra nyomtatta. Témája a szerző érdeklődési köréhez szorosan kapcsolódik, ugyanis a város kommunizmus alatti urbanizálódását tárgyalja. Hasonló témában már lehetet olvasni a szerzőtől a *Pro Minoritate* folyóirat hasábjain,¹ de meg kell még említeni, hogy az oktatásügy,² valamint a szocialista korszak sajtó- és médiatörténete is közel áll hozzá. A könyv – a város történetét feldolgozó kötetek közt – egyedülálló és hiánypótló. Ez főleg a szentegyháziak számára kimondottan jelentős, hiszen az a történelmi idő kerül vizsgálat alá, amelyet az idősebb korosztály személyesen is megélt, ugyanakkor a fiatal generáció számára ismeretlen múlt, így egyrészt nosztalgia, másrészt egy letűnt iparváros története jelenik meg a kötetben.

Az urbanizálódás a város történetének egyik kulcsmomentuma, amely a jelen eseményeihez és problémáihoz gyakran szolgáltat alapot, és talán megválaszol bizonyos felmerülő kérdéseket. Ez a várostörténeti tanulmány a kívülállók számára is érdekes lehet, amennyiben valaki ismerkedni szeretne a térség történetével, sajátosságaival vagy akár jövőjével. A Kis-Homoród menti helység 1968-tól, a megyésítéssel kezdődően öltötte fel fokozatosan a mai formáját, vált várossá, és adott biztos megélhetést több ezer embernek, így társadalomtörténeti, de akár néprajzi szempontból is hasznos információkkal szolgálhat a mű.

Demeter Csanád 1981-ben született. 2004-ben szerezte történelem szakos diplomáját a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen, 2005-ben mesteri, majd 2009-ben doktori fokozatot ért el ugyanitt. Jelenleg a Lövétei Általános Iskola igazgatója és a Sapientia EMTE csíkszeredai karának óraadó tanára.

Az előző évtizedekben megjelent, a város történetét tárgyaló munkák közül csak két kötetet lehet kiemelni. Az egyik Ábrám Zoltán munkája,³ amely egy városmonográfia, így jócskán lehet adalékokat találni a település történetére vonatkozóan, a másik Vajda Lajos 1983-as kiadása, amely mára már igencsak elavult, de fontos információkat nyújt a szentegyházi vasgyártás tör-

ténetéhez.⁴ Így nemcsak jelzésértékű, hogy Demeter Csanád kötete mennyire hiánypótló, hanem az is kitűnik, hogy mennyire feltáratlan még a település múltja.

A kötet szerkezetileg két nagy részre tagolódik. A szerző az elsőben a kutatásairól számol be. Rövid előszó és bevezető után egy tágabb történelmi kép felvázolásával kezdi Szentegyháza városiasodásának történetét. Teszi ezt azért, hogy az olvasó számára átfogó képet nyújtson a múlt könnyebb megértéséhez. Az események fonalát a település új intézményeinek bemutatásával indítja el, majd demográfiai adatokat ismertet. Szentegyháza városá válása szorosan összefüggött a szentkeresztbányai vasgyár történetével, ezért a szerző ennek a rövid bemutatására vállalkozik, majd kitér a szocializmus ideje alatti gyors iparfejlődés fokozataira. A továbbiakban munkaerőről, a nagy múltú Vashámorról és ismét népességi adatokról lehet olvasni. Az *Intézményesítés* alcím alatt az újonnan megalakult város vezetése kerül bemutatásra. Ugyanitt lehet tudomást szerezni arról, hogy a város lakónegyedeit, tömbház-lakásait melyik években építették és milyen körülmények között. Az áramellátás és a telefonszolgáltatás megszervezése, majd a kórház és iskolák szervezete kerül górcső alá. A közművelődéssel foglalkozó fejezetben a szerző végigkíséri a hetvenes és nyolcvanas évek igencsak aktív közművelődési életét, amikor több népi- és könnyűzenekar, színjátszócsoporthoz, dalárda, fúvóegyüttes színesítette a mindennapokat. Foglalkozik a két településhez csatolt területtel, így Lövétebánya és Homoródfürdő bemutatása is helyet kap a könyvben. A város természeti kincseit ismertető fejezet után az első szerkezeti egység befejeződik.

A könyv második részében a szerző az *oral history* eszközehez nyúl. Lehetősége szerint interjúkat készített a város egykori vezető személyiségeivel, így az olvasó betekintést nyerhet Szentegyháza szocialista hétköznapijaiba, de ezzel együtt felelevenednek e személyek életútjai és életpasztalatai. A beszélgetések által nagyon sok érdekes történet lát napvilágot, különösen a Szekuritátéval kapcsolatos ügyek, amelyek jól példázzák a kommunista rendszer alantas módszereit. A megszólítottak között találni lehet vasüzemi vegyészt, esztergályost, líceumi tanárt és könyvtárost, de az általános iskola igazgatója, a vasüzem valamikori igazgatója, valamint a város egykori polgármestere is a megszólítottak között van. Egy igényesen összeállított bibliográfia zárja a kötetet, melyből érdemes kiemelni azoknak a kiadatlan forrásoknak a felsorolását, amelyek felhasználásra kerültek a kutatás során.

A kötet erőssége, hogy a szerzőnek sikerült úgy megírnia munkáját, hogy a tudományos igényesség megtartása mellett a szöveg mindvégig olvasható maradt. Kiemelendő még a könyv közérthetősége és jól strukturáltsága is. Érezhető, hogy a kötet írója elérte a kitűzött célt, sikerült a választott témát – a források adta lehetőségekhez mérten – teljes egészében körüljárnia.

S bár a kötetben bemutatott bőséges képanyag szorosan kapcsolódik minden résztémához, azonban a megjelent képek minőségével nem lehet elégedett az olvasó. Néha érzékelhető az is, hogy a mű a szerző első könyve, ám ezt a kötet nyújtotta élmények rögtön feledtetik az olvasóval.

Jegyzetek

- ¹ DEMETER Csanád: Urbanizációs kísérletek Székelyföld elmaradott régióiban, *Pro Minoritate*, 2011/Tél, 83–103. p.
- ² DEMETER Csanád: A székelyföldi oktatás az 1960–1980-as években, *Pro Minoritate*, 2012/Tavasz, 93–109. p.
- ³ ÁBRÁM Zoltán: *Szentegyháza*, Juventus Kiadó, Marosvásárhely, 1998.
- ⁴ VAJDA Lajos: *A szentkeresztbányai vasgyártás története*, Politikai Könyvkiadó, Bukarest, 1983.